

Kommune
– kend din
kulturarv!

Indhold

Side 2-3	■	Forord af af Kulturarvsstyrelsen
Side 4-5	■	Forord af Realdania
Side 6-13	■	Fælles anbefalinger
Side 14-23	■	Halsnæs Kommune
Side 24-33	■	Vordingborg Kommune
Side 34-43	■	Mariagerfjord Kommune
Side 44-53	■	Det Sydfynske Øhav
Side 54	■	Bilag: Om kulturarvskommune projektet

Kulturarven – brug den og pas på den!

Anne Mette Rahbæk,
Vicedirektør i
Kulturarvsstyrelsen

En række kommuner har i to år arbejdet benhårdt på at indarbejde kulturarven i planlægningen og udvikle nye metoder til at arbejde med kulturarven som en ressource frem for en forhindring i den kommunale udvikling. Tiden er kommet til at gøre status. Hvilke resultater er skabt? Hvilke erfaringer er gjort? Og hvilke anbefalinger kan de gennemførte projekter give videre til andre kommuner, der ønsker at arbejde aktivt med kulturarven?

Disse spørgsmål og mange andre forsøger vi at besvare i denne publikation, der forhåbentlig kan inspirere andre kommuner til at anvende kulturarven strategisk i udviklingen af kommunen.

Det har været uhyre interessant at følge projekterne. Den stærke, politiske forankring i Halsnæs, hvor den industrielle kulturarv er kommet på den politiske dagsorden som et fast punkt. Den solide alliance mellem fire kommuner på Sydfyn, der er gået sammen om at udvikle en fælles profil som Danmarks maritime hjerte. Mariagerfjords grundige beskrivelse af fjordlandskabet og dets kulturarv som et samlingspunkt for den nye kommune. Og Vordingborgs metodiske arbejde med at kortlægge kulturarv som basis for udvikling af købstæder og landsbyer.

De skabte resultater er imponerende. Og lige så interessant har det været at se, hvordan projekterne har skabt frugtbare samarbejder mellem forvaltninger, museer og mange andre interessenter – samarbejder, der bærer ind i fremtiden.

For mange er kulturarven diffus og svær at bruge som afsæt for konkrete udviklingsplaner. Men kulturarven er autentisk, den er bundet til konkrete

steder, og sporene vidner om det levede liv. Derfor gælder det først og fremmest om at finde ind til kernen i historierne og få øje på stedernes særtræk, så netop det unikke og særlige bruges som udgangspunkt for den videre udvikling.

I Kulturarvsstyrelsen har vi været meget glade for samarbejdet med kommunerne. Vi har mødt masser af dygtige, kompetente og engagerede folk, som vi fortsat glæder os til at arbejde sammen med.

ANNE METTE RAHBÆK / Vicedirektør i Kulturarvsstyrelsen

En gang kulturarvskommune – altid kulturarvskommune

Christian Andersen, projektleder i Realdania og Lisbeth Øhrgaard, projektleder i Kulturarvsstyrelsen

Kulturarvskommuneprojektet nærmer sig sin afslutning. I alt elleve kommuner i to runder har deltaget, og der bliver ikke flere i denne omgang. Tilsammen har de elleve kommuner gennem engageret arbejde vist, hvor meget kulturarven kan bidrage til en positiv lokal udvikling, og hvordan dette arbejde kan forankres i kommunernes planlægning og fremtidige aktiviteter.

Ved afslutningen af den anden runde er det glædeligt at kunne konstatere, at alle de udvalgte kommuner er godt på vej med deres projekter. Nogle er endt et stykke vej fra den oprindelige ansøgning, som vi udvalgte dem på. Men sådan er det med udviklingsprojekter; man bliver klogere undervejs, og det har også været tilfældet i flere af de elleve kommuner, vi har fulgt tæt i deres arbejde med kulturarven. Jeg mener, at der både fra processen og resultaterne kan drages nogle gode og brugbare anbefalinger, som andre kommuner kan have glæde af.

Gennemførelse af projekter som disse kræver politisk forankring. Det har været et udgangspunkt fra starten, og vi har set, hvordan den politiske interesse i mange af projekterne er blevet styrket i projektforløbet, når man har fået øje på potentialet. Men projekternes succes har også været afhængig af kompetente og engagerede kræfter i de lokale forvaltninger og museer, der har lagt hjerte og hjerne i projektarbejdet. Vi ved, der ligger et stort arbejde og engagement bag, og det er vi blevet bekræftet i, når vi har mødtes.

Jeg husker med glæde tilbage på den dag, hvor vi sad i Gjethuset i Frederiksværk og frøs, men fik varmen af projektgruppens smittende engagement. Eller da vi sejlede på den naturskønne Mariager Fjord, hvor projektets ildsjæl med sit engagement overbevisede os om værdien af kommunens nye fjordatlas. Vi har fulgt, hvordan man kan se perspektiv i kulturarven og dens spor lige fra den lille stationsby Lundby til middelalderens magtcentrum i Vordingborg. Og da vi var sammen med repræsentanter fra fem havne i det sydfynske øhav på en enkelt dag fik vi øjnene op for, hvor stor en opgave det er at skabe fælles fodslag på tværs af kommuner, og hvor tilfredsstillende det er, når det lykkes!

Det er positivt at se, hvordan det rykker lokalt. Projekterne har sat sig spor, og de elleve kommuner har alle udtrykt, at de forbliver kulturarvskommuner - også selv om det samlede initiativ nu formelt er slut. Andre kommuner lader sig inspirere og ser muligheder og ikke kun udfordringer i bygningsarven. Vi kan konstatere, at vi har været med til at sætte en udvikling i gang som et stærkt bevis på, hvor langt vi kan nå, når stat, kommune og private virksomheder arbejder tæt sammen om et fælles mål: at gøre kulturarven til en strategisk del af den kommunale udvikling.

CHRISTIAN ANDERSEN / *Projektleder Realdania*

CENTRALE ANBEFALINGER FRA KULTURARVSKOMMUNERNE

Kulturarvskommunerne har gjort sig en række nyttige erfaringer. Ud fra disse er der udarbejdet seks centrale anbefalinger til andre kommuner, der vil arbejde med kulturarv som ressource, når de lægger planer for kommunens fremtidige udvikling. De seks gode råd gør det nemmere at komme godt i gang med at gøre kommunens kulturarv til en aktiv ressource.

Det er glædeligt at konstatere, at de anbefalinger, der gives videre fra denne runde af kulturarvskommuner, falder godt i tråd med anbefalingerne fra den første runde. Et par af anbefalingerne er forenklet, et par er ændret lidt og et par nye anbefalinger er kommet til, så de seks anbefalinger i overskrifter ser således ud:

- **Find den gode, fælles fortælling**
- **Tænk i helheder frem for enkeltelementer**
- **Formuler en vision**
- **Find, visualiser og kommuniker de fysiske kvaliteter**
- **Gør kulturarven til en integreret del af planlægningsarbejdet**
- **Arbejd på tværs af forvaltninger, museer og andre interessenter**

■ FIND DEN GODE FORTÆLLING

Når kommunen skal arbejde med kulturarv i planlægningen, er det en god idé at starte med at dykke ned i områdets unikke historie. Hvad er kommunens kulturarv? Hvilke historier rummer områdets byer, bygninger, landskabet og naturen, som kommunen kan formidle og bruge i sin fremtidige udvikling? Hvilken fortælling kan knytte områdets borgere sammen og give mening for besøgende?

Den fælles fortælling er ikke alene udtrykt gennem den klassiske, fysiske kulturarv i form af bygninger, landskabsforløb, vejstrukturer o.l. Også de immaterielle værdier, typisk med afsæt i de fysiske elementer, kan bidrage til identitet og meningsdannelse blandt kommunens nuværende borgere og til at tiltrække nye borgere og turister.

TRE TYPER KULTURARV

Begrebet 'kulturarv' omfatter:

- den flytbare kulturarv (fx genstande, der kan indsamles og flyttes),
- den faste kulturarv (fx bygninger og kulturmiljøer),
- den immaterielle kulturarv (mere uhåndgribeligt, fx traditioner, udtryk, vaner)

Jo bedre forankret den valgte fælles fortælling om kulturarven er blandt borgerne, jo større værdi og sammenhængskraft kan den være med til at skabe. Målet er en klar, sammenhængende fortælling, der giver mening, viser retning og bliver fortalt igen og igen.

Alle fire kulturarvskommuneprojekter har skabt en fælles fortælling baseret på den fysiske og immaterielle kulturarv:

Dejlig er fjorden

Mariagerfjord Kommune har valgt fortællingen om fjorden med dens landskab og kulturarv som den sammenhængende faktor i den nye kommune. “Dejlig er fjorden” er fortællingens overskrift, der skal være med til at samle borgerne omkring kommunen som et godt sted at bo, leve og arbejde.

Stålsat kulturarv

Halsnæs Kommune har valgt områdets stærke industrielle kulturarv som den fælles fortælling. Under overskriften “Stålsat kulturarv” har kommunen fået sat retning på sine udviklingsaktiviteter, der skal medvirke til at tiltrække nye borgere og turister.

Det blå hjerte

I det Sydfynske Øhav er fire kommuner gået sammen om at afdække og tydeliggøre fortællingerne om områdets traditionsrige havne. Disse fortællinger skal være med til at styrke området som maritimt center og tiltrække flere turister. “Kulturhavne – Danmarks blå hjerte” er overskriften på den fælles fortælling.

Magtcentrum i middelalderen

I Vordingborg er det bl.a. historien om den danske middelalder, der skal lokke nye borgere og turister til. Strategisk godt placeret inden for pendlerafstand til København ønsker kommunen at gøre fortællingen om den danske middelalder til en del af den strategiske udviklingsplatform.

■ TÆNK I HELHEDER

Det kan betale sig at tænke i helheder, bærende strukturer og miljøer i stedet for på enkeltstående kulturarvselementer. Det er sammenhængende helheder, der har det største potentiale for at samle borgerne og tiltrække nye borgere og turister. Inden for turisme er man begyndt at tale om helheder i form af oplevelsesrum som beskrevet i faktaboksen.

Kunsten er at finde de autentiske værdier i helheden. Planlæggere og museumsfolk skal ud i marken og lytte til de autentiske, lokale historier. Måske er der mange og meget forskellige værdier og historier, men kun hvis det er muligt at skabe en fællesnævner, er det muligt at skabe et meningsfuldt oplevelsesrum.

Flere af kulturarvsprojekterne er gode eksempler på projekter, der forsøger at skabe større helheder:

- *Mariagerfjord*, der skaber den røde tråd omkring fjorden.
- *Sydfyn*, der gennem havnetemaer knytter et historisk bånd mellem havnene og gennem tiden.
- *Halsnæs*, hvor hele Frederiksværk By og opland knyttes sammen omkring den industrielle kulturarv.

HVAD ER ET OPLEVELSESNUM?

Turismeforsker Peter Kvistgaard definerer 'oplevelsesrum' som det sted, hvor kulturarv, turisme og oplevelser mødes. Åbne oplevelsesrum som byer, naturområder og historiske lokaliteter repræsenterer et stort – og i vid udstrækning – uudnyttet potentiale i forhold til udviklingen af dansk turisme.

Det kan derfor give god synergi at styrke samarbejdet mellem kulturarv, turisme og oplevelser for at få størst mulig værdi ud af investeringerne.

■ FORMULER EN VISION

Visionen er ledestjernen for udviklingen. Den udtrykker målet for den langsigtede udvikling. Uden en ambitiøs vision går udviklingsarbejdet i stå.

Alle interessenter skal kende visionen, og den skal give retning på alle udviklingsaktiviteter.

Visionen skal naturligvis tage udgangspunkt i den fælles fortælling, men sætter fokus på udviklingsperspektivet. Visionen skal være ambitiøs og engagerende, skal kunne konkretiseres og virke logisk for at kunne samle aktører og tiltrække investeringer.

Eksempler på klare visioner:

“ I Halsnæs Kommune skal Frederiksværks enestående industrielle kulturmiljø fra 1700-tallets militære industrielle kompleks til den stadigt aktive stålindustri spille hovedrollen i skabelsen af lokal identitet, helhedsorienteret planlægning, bæredygtig turisme og oplevelsesøkonomi. Kulturarven skal være en drivkraft og en ressource, der bidrager med kvalitet i borgernes liv i hele kommunen.

“ I de sydfynske havnebyers næsten 1000 årige historie er havnene det mest vedvarende og samtidig dynamiske element. Den faste kulturarv der ligger bevaret i havnene, og de historier der er knyttet til det maritime liv skal være afgørende for havnebyernes fremtidige strategier.

■ FIND, VISUALISER OG KOMMUNIKER DE FYSISKE KVALITETER

Den fælles fortælling rummer en række byggesten, delfortællinger og temaer, der til sammen udgør en helhed. Alle disse elementer kan med fordel kortlægges og visualiseres for at skabe en fælles referenceramme, der kan være med til at besvare spørgsmål som fx:

Hvad består kulturarven af? Hvad er det, vi gerne vil udvikle og bevare? Hvilke værdier er til stede nu, og hvilke værdier skal udvikles til fremtiden? Hvilke muligheder vil vi gerne bane vejen for?

En samlet formidling af fortællingen og stedets fysiske omgivelser skaber stolthed. Jo bredere materialet kan stilles til rådighed og diskuteres, jo bredere og dybere bliver forankringen blandt borgerne.

Vordingborg Kommune har som en del af projektet udviklet en tidslinjemetode, der i fremtiden skal bruges til at skabe overblik over kulturarven. Med inddragelse af lokale interesseorganisationer og borgere bliver områdets kulturhistorie sat på en tidslinje, der giver et overblik over elementerne som udgangspunkt for en prioritering. Metoden har blandt andet ført til identifikation af historien om Svend Gønge som en central, lokal historie, der skal bruges i udviklingen af et lokalområde i kommunen.

Mariagerfjord Kommune har haft kortlægning af kulturarven som en central aktivitet i projektet. Kommunen har udgivet et flot fjordatlas, der fortæller fjordens og det omliggende landskabs historie fra oldtiden til i dag. Samlingen og visualiseringen af de mange kulturarvsspor i området har skabt en helt ny bevidsthed om, hvad kulturarv er, og hvad den kan bruges til blandt både borgere og politikere. Fjordatlasset er trykt og stillet gratis til rådighed for borgerne, der har vist en overordentlig stor interesse for publikationen.

■ GØR KULTURARVEN TIL EN INTEGRERET DEL AF PLANLÆGNINGEN

Hvordan undgår man, at arbejdet med kulturarven ender som en øde ø i kommunens planlægning?

En vigtig erfaring fra de fire projekter er, at der findes et stort potentiale af viden hos henholdsvis planlæggerne og kulturhistorikerne. Dette potentiale kan med stor fordel aktiveres ved at udveksle viden mellem kulturarv og planlægning, eksempelvis mellem kommunens forvaltninger og museet. Denne udveksling er en vedvarende proces.

Flere kulturarvskommuner har gjort sig de første erfaringer med at gøre kulturarven til en aktiv del af planlægningen:

I Halsnæs Kommune er man nået langt med at indarbejde kulturarven i kommuneplanarbejdet. Kulturarven er blevet en vigtig del af Kommuneplan 2009, hvor det er udtrykt eksplicit, at "Den fremtidige byudvikling skal tage udgangspunkt i de enkelte byers historie".

Kulturarven er også blevet en del af den politiske beslutningsproces i Halsnæs. Hver gang et nyt projekt indstilles til byrådet, bliver det screenet for kulturarvsaspekter. Det er ikke længere nok at se på de økonomiske, miljømæssige og sundhedsmæssige konsekvenser, nu skal kulturarven også indgå i indstillingen. Kravet er indsat i den skabelon, der anvendes over for politikerne, når projekter indstilles for at sikre, at kulturarven er med i overvejelserne hver gang, der skal træffes beslutninger.

I Vordingborg Kommune har man i kommuneplanen udpeget og beskrevet kulturmiljøer i samtlige 17 af kommunens lokalområder, samt vedtaget at arbejde videre med beskrivelsen af kommunens kulturarv.

■ ARBEJD PÅ TVÆRS AF KOMMUNER, MUSEER OG ANDRE INTERESSENER

Erfaringerne fra kulturarvskommuneprojekterne viser, at en stærk politisk forankret platform og en tværorienteret projektgruppe, der samarbejder på tværs af forvaltningerne, er den bedste måde at nå et godt resultat.

Hvis man kombinerer udviklings-, kultur- og planlægningsafdelingens visionsrettede, men også regulerende kompetencer med de lokale museers kulturhistoriske viden og borgerrettede formidlingskompetencer, kan man på en og samme tid gøre kulturarven til en del af den strategiske udvikling og involvere borgerne i arbejdet som gode ambassadører.

Et tværgående samarbejde resulterer i stærke, helhedsorienterede oplæg til det politiske niveau.

I Halsnæs Kommune har samarbejdet mellem forvaltningen og museet været forbilledligt. Projektledelsen har ligget hos museet, og der er gennem projektet skabt stor gensidig respekt for hinandens kompetencer, et stærkt dagligt samarbejde og en stærk, fælles platform for det fremtidige arbejde.

På Sydfoyn har samarbejdsopgaven været endnu større. I dette projekt er det lykkedes at samle både forvaltninger og museer fra fire forskellige kommuner om den fælles kulturarv. Opskriften på succes har i høj grad været en meningsfuld, fælles fortælling samt en samling ildsjæle fra både kommuner og museer.

I Vordingborg Kommune har projektet katalyseret et godt samarbejde mellem kommunens planlæggere og det lokale museum, som bærer ind i fremtiden.

Stålsat kulturarv i Halsnæs

FORMÅLET MED PROJEKTET I HALSNÆS KOMMUNE

I Halsnæs Kommune er den stærke bevidsthed om den industrielle kulturarv kommet for at blive. Det var den allerede inden Halsnæs Kommune fik tilsagn om at blive kulturarvskommune, men projektet har været med til at forstærke og fremskynde de mange planer om at videreudvikle og synliggøre kommunens industrielle kulturarv.

Formålet med projektet har været at synliggøre Frederiksværks 250 års enestående industrihistorie med henblik på at skabe lokal identitet og bæredygtig turisme. Målet er endvidere at forankre den industrielle kulturarv i kommune- og lokalplaner.

På længere sigt står Frederiksværk over for en stor udfordring med at udvikle området omkring Stålvalseværket, og kulturarvskommuneprojektet har givet mulighed for at tænke stort og helhedsorienteret i forhold til udviklingen af dette område.

Projektet har betydet en større bevågenhed omkring kulturarven i Halsnæs både lokalt, nationalt og internationalt, og den øgede opmærksomhed styrker udviklingen af Frederiksværk som den mest unikke industriby i Danmark. Samtidig har projektet været med til at udvikle de interne processer i kommunen, der skal til, for at kulturarven for alvor kommer på den politiske dagsorden.

Udvalgsformanden har ordet

Kulturarven er et fast punkt på dagsordenen

“ Vi kan se, at vores vedholdende arbejde med at synliggøre og levendegøre kulturarven i Halsnæs Kommune bærer frugt. Vi oplever en positiv interesse for mulighederne i og omkring især Frederiksværk. Vi kan se en klar positiv tendens i tilflytningen inden for de senere år, og jeg tilskriver vores arbejde med “Stålsat Kulturarv” en stor betydning i denne udvikling.

Vi betragter kulturarven som en vigtig strategisk ressource i kommunens udvikling. Vi har valgt at lægge beslutningskraft ind i delelementer i processen, så projekterne bliver solidt forankret politisk.

Kulturarvskommuneprojektet har haft stor betydning for Halsnæs Kommune og har blandt andet sat en ny og værdifuld dagsorden på det planmæssige område, hvor kulturarven i Kommuneplan 2009 har fået en stor plads. Kulturarven er nu også et fast punkt på dagsordenen i byrådet. Når der bliver indstillet nye projekter til beslutning i byrådet, rummer indstillingen nu ikke blot analyse af konsekvenser for økonomi, miljø og sundhed, men også en analyse af kulturarvsaspekter. Kulturarven er blevet solidt forankret lokalt og er noget, alle kan forholde sig til.

Arbejdet med kulturarven rummer en vision for fremtiden. Der er skabt et ønske om en kommune, hvor udvikling og bevaring går hånd i hånd, og hvor udvikling sker med respekt for miljø og kulturarv. Vi har modet til at tænke vores unikke historie ind i en international sammenhæng. Vi tror på, at satsningen på længere sigt vil have en positiv effekt på den lokale økonomi.

*Helle Vibeke Lunderød,
formand for Udvalget for Kultur,
Fritid og Nærdemokrati
i Halsnæs Kommune*

Projektet i hovedtræk

Organisering og målsætninger

Frederiksværk fik i 2007 af Kulturarvsstyrelsen status som Nationalt Industriminde. Kulturarvskommuneprojektet i Halsnæs Kommune bygger videre på denne status med henblik på at styrke byens og kommunens identitet og brande området som kulturelt fyrtårn både nationalt og internationalt for at tiltrække borgere, arbejdspladser og turister.

Helt overordnet anvendes projektet som løftestang for at flytte lokalsamfundet ind i den post-industrielle tidsalder ved at udnytte industriens historiske værdier som omrejningspunkt for den fremtidige udvikling.

Projektet i Halsnæs er karakteriseret af en stærk politisk forankring og et særdeles tæt samarbejde mellem byens museum og kommunens forvaltninger. NIRAS Konsulenterne har bistået med udarbejdelse af strategien.

Byudvikling

Kanalerne, der løber som blå bånd næsten fire kilometer gennem Frederiksværk, fortæller en vigtig del af byens industrihistorie og udgør samtidig en vigtig rekreativ ressource. Som en del af kulturarvskommuneprojektet er der lagt planer og søgt midler til at synliggøre disse kanaler.

En opstramning af midtbyen med henblik på at fremhæve industrikulturens fysiske udtryk har fået en helt central plads i kommuneplanen. En række historiske bygninger er blevet eller vil blive renoveret og nyindrettet, blandt andet det fredede Palæ, Gjethuset, Trækulsbrænderiet, Salpeterladen, Arsenalet og Projektilmagasinet.

I industrialismens fodspor

Der er i projektperioden gennemført en SAVE-registrering af hele Krudtværksområdet med 74 bygninger. Kommunen udarbejder nu en lokalplan for Krudtværksområdet, hvor flere bygninger vil blive sat i stand, og der udarbejdes en beplantningsplan for at styrke områdets historiske kvaliteter.

Tanken er at udnytte kulturarvens potentiale i forhold til social og etnisk inklusion omkring arbejdende værksteder og andre aktiviteter på Krudtværksområdet.

Internationalt samspil

I november 2009 afholdt kommunen en international konference om kulturformidling, turisme og oplevelsesøkonomi. Borgere, politikere, embedsmænd, kulturhistorikere, planlæggere og meningsdannere hørte oplæg af eksperter fra England, Tyskland og Sverige.

Inspireret af indlæggene på konferencen vil kommunen og museet arbejde på at blive optaget som Anchorpoint på den europæiske industrirute (se mere på www.erih.net). Det langsigtede mål i Halsnæs er at blive optaget på UNESCO's Verdensarvsliste.

ANCHORPOINT PÅ DEN EUROPÆISKE INDUSTRIROUTE

Den europæiske industrirute sætter fokus på milepæle i den europæiske industrihistorie. Indtil videre er flere end 850 steder i 32 lande registreret som en del af industriruten. 72 af disse har fået status som såkaldte Anchorpoints, hvor den lokale industrihistorie sættes i en europæisk kontekst og formidles til besøgende gennem guidede ture, multi-medie præsentationer og særlige events.

Helle Vibeke Lunderød giver følgende råd til arbejdet med kulturarven i byrådene:

- Udvis mod og vedholdenhed i arbejdet med kulturarven
- Betragt kulturarven som en ressource
- Sørg for at give kulturarven en solid politisk forankring
- Gør kulturarven til et punkt i alle politiske udvalg på lige fod med miljø og sundhed
- Gør det til en vane at tage "kulturarvsbriller" på, hvad enten du agerer som politiker, embedsperson eller borger
- Vær bevidst om vigtigheden af den lokale, folkelige forankring af kulturarven

Konkrete resultater af projektet

Kulturarven er blevet en fast del af planlægningen

Kulturarven er blevet en vigtig del af Kommuneplan 2009 i Halsnæs Kommune. Konkret er det for Frederiksværks vedkommende specificeret, at "Byrådet vil skabe en sammenhængende by, hvor industrikulturen er omdrejningspunktet."

Projektet har også medført, at hver gang et nyt projekt indstilles til byrådet, bliver det screenet for kulturarvsmæssige aspekter – på lige fod med økonomiske, miljømæssige og sundhedsmæssige konsekvenser. Kulturarven er indsat i den skabelon, kommunen anvender, når projekter indstilles for at sikre, at kulturarven er med i overvejelserne, hver gang der skal træffes beslutninger.

Strategien "Stålsat kulturarv" viser vejen fremad

Som en del af projektet har kommunen og museet i fællesskab udarbejdet strategien "Stålsat kulturarv". Strategien redegør for udgangspunktet, sætter mål for den fremtidige udvikling og viser veje til at nå målene gennem konkrete projekter. Med strategien har kommunen fået et solidt værktøj til at sikre en fokuseret udvikling af kommunen fra et kulturarvsperspektiv.

Børn og unge som fremtidens kulturarvsambassadører

Interessen for kulturarven skabes allerede i barndommen. Halsnæs Kommune har taget konsekvensen og uddanner nu børn og unge som kulturarvsambassadører, der skal være med til at fortælle de gode historier og på længere sigt være med til at værne om kulturarvsverdiene.

De 10 kulturarvsbud, som bruges internt i Halsnæs Kommune.

Et af de konkrete resultater af projektet i Halsnæs er de 10 kulturarvsbud, der bruges i forhold til både byrådets og forvaltningens holdninger og handlinger:

- Du skal gøre kulturarven til et aktiv i borgernes dagligdag
- Du skal bruge kulturarven i planlægningen
- Du skal respektere og inddrage borgerne
- Du skal satse på autenticitet og kvalitet
- Du skal kommunikere det gode budskab
- Du skal se helheder ikke enkeltheder
- Du skal skabe netværk du kan videndele med
- Du skal formidle kulturarven bredt via mange medier
- Du skal dyrke tværfagligheden
- Din vilje skal være stålsat

Arbejdsgruppen har ordet

“ Vi ser projektet i Frederiksværk som en case. Vi skal bruge erfaringerne herfra til andre kulturarvsprojekter i Halsnæs Kommune, fx i Hundested med stærke traditioner indenfor maritim industri. Det er også vores håb, at erfaringerne kan bruges i andre danske industrier Århus, Odense, Aalborg ... Vores mål er at skabe en levende formidling af den industrielle kulturarv. Det er ikke noget med at betragte historiske genstande i glasmonter. Nej, vi tager folk i hånden, går rundt i byen og fortæller de mange historier, der knytter sig til industriudviklingen i Frederiksværk.

FRANK ALLAN RASMUSSEN,
Museumsleder på Industrimuseet Frederiks Værk

“ Frederiksværk har haft behov for at gentænke sig selv som by på alle planer. Vi har behov for at finde “meningen med livet” så at sige i takt med, at den tunge industri gradvist bliver nedlagt og forsvinder. Den nye identitet gror ud af den industrielle kulturarv, og vi har som planlæggere fået øjnene op for, hvordan vi konkret kan bruge kulturarven i planlægningen. Kulturarven spiller en stor rolle i vores kommuneplan. Et projekt som dette handler ikke så meget om at “flytte” ting i landskabet, men i langt højere grad om at flytte ting oven i hovedet på folk, borgere såvel som politikere og embedsmænd.

METTE SKAFTE VESTERGAARD,
Planlægger i Halsnæs Kommune

“ Vi har fundet ud af, at vi har nogle gode kolleger på rådhuset! Før kendte vi ikke hinanden så godt. Nu har vi fået øjnene op for hinandens kompetencer, og for hvordan vi kan bruge hinanden. Nu mødes vi uformelt, diskuterer på stedet og træffer beslutninger sammen. Vi vil gerne hjælpe hinanden og arbejder mod de samme fælles mål.

MARIE BACH,
Museumsinspektør på Industrimuseet Frederiks Værk

Kulturarven som løftestang i Halsnæs Kommune

Strategien i Halsnæs er at fastholde kursen ved at stille ambitiøse mål for den fremtidige udvikling. Hverken byrådet eller forvaltningen er i tvivl om, at kommunen forbliver kulturarvskommune, og det langsigtede mål er at blive optaget på Unesco's verdensarvsliste. En lang række projekter er i støbeskeen, og disse vil i de kommende år blive udfoldet med henblik på at nå det ambitiøse mål, herunder:

- Det Nationale Industriminde Frederiksværk skal være et Anchorpoint på European Route of Industrial Heritage (ERIH) – den europæiske industrirute. Det kræver, at industrimindet lever op til en række formelle kriterier, som kommunen sammen med museet nu arbejder på at opfylde, fx:
 - Permanent udstilling om det samlede kulturmiljø
 - Multimediale-faciliteter og formidling på flere sprog
 - Udbud af særlige ruter og formidling for børn
 - Demonstration af håndværk
 - Samspil med andre relevante, regionale turistattraktioner gennem ruter og formidling
- Det internationale samspil vil blive forstærket. Inspiration hentes fra tilsvarende industrihistoriske projekter i Europa: Ruhr, der i en storskala transformationsproces har udviklet sig fra kul og stål til kultur og oplevelser. Her er der sket en forvandling fra nedslidt industriområde til attraktivt beboelses- og etableringsområde. Ironbridge i England, hvor industriens vugge stod, der har udviklet sig fra et nedslidt minelandskab, til et internationalt museumscenter, en del af Verdensarven med over 750.000 besøgende om året. Og endelig Bergslagen nord for Stockholm, et tidligere bjergværkslandskab, der i dag fortæller den svenske industrihistorie via en tidsrejse gennem oplevelser.
- Lokalt har den fortsatte borgerinddragelse høj prioritet. Det er et mål for kommunen og Industrimuseet, at borgerne er bevidste om områdets industrielle kulturarv og aktivt medvirker til bevaring og formidling. For at understøtte den lokale involvering har projektet etableret en borgerblog og vil hele tiden udvikle formidlingen ved hjælp af nye medier. Det direkte møde og de fælles oplevelser har ligeledes høj prioritet, hvor der løbende afholdes "walk & talk" arrangementer for borgere, politikere, besøgende, forskere m.fl.

Erfaringer fra kulturarvsprojektet i Halsnæs

- **Fokusering er nødvendig.** "Alle æg i stålkurven" hedder det i Halsnæs. Det vil sige, at man som fokus for så godt som alt kulturarvsarbejdet har valgt industrihistorien. Når fokuseringen bliver tilstrækkelig skarp, kommer man længere for pengene, og alle aktiviteter understøtter den samme klare profil og retning i kommunen.
- **Kulturarv skaber stolthed.** Før var mange ikke meget for at sige, at de kom fra Frederiksværk. Ved at bevidstgøre borgerne om de historiske værdier gror stoltheden og lysten til at fortælle historien om industrien som kulturarv.
- **Se helheder frem for enkeltdele.** Når attraktioner kan sættes sammen til større helheder, øges oplevelseskvaliteten. Og når man har helheden på plads, får man øje på enkeltdele, der kan bruges som en del af den samlede fortælling, fx gadenavne, havelåger, enkeltbygninger ...
- **Genanvend bygninger.** Det giver oplevelsen af et autentisk miljø, ikke som et fri-landsmuseum, men som et levende sted med nye brugere.
- **Den fysiske kulturarv er kun en del af den historie, der skal formidles.** Ofte er det skildringen af de enkelte menneskers liv, der giver de største oplevelser.
- **Arbejdspladser, levende kulturarv og meningen med livet går hånd i hånd.** Det beviser projektet i Frederiksværk, hvor gamle håndværkere er med til at gøre kulturarven levende og samtidig skaber en "arbejdende" kulturarv, der er interessant for borgere og besøgende.

"Det er fantastisk at opleve det samarbejde, der i Halsnæs er etableret mellem museet og kommunen. Det bliver tydeligt, hvor meget et sådant samarbejde kan løfte, både når det gælder bevaring og udvikling af kulturarv. Jeg er særligt imponeret over den måde, projektgruppen har formået at gøre kulturarven levende på. At få lokale borgere til at være med til at sætte gamle bygningsværker i stand på en måde, så de samtidig fungerer som arbejdende værksteder til gavn for forbipasserende er simpelthen en genistreg. Denne model, hvor borgerne aktivt fortæller med, tjener til inspiration i mange andre kulturarvssammenhænge."

*Anne Mette Rahbæk,
vicedirektør i Kulturarvsstyrelsen'*

Vordingborg – magtcentrum i middelalderen

FORMÅLET MED PROJEKTET I VORDINGBORG KOMMUNE

Vordingborg Kommune har en overordnet vision om at være det gode alternativ til hovedstaden. I den sammenhæng spiller kommunens rige kulturarv en vigtig rolle sammen med andre kvaliteter som et langsommere tempo, mere plads og nærhed til naturen. I den kommende kommuneplan ønsker Vordingborg Kommune at indarbejde kulturarven som et strategisk element.

Vordingborg Kommune står med en del gode kort på hånden. I 2018 åbner Fehmern Bælt forbindelsen; både regionaltoget og motorvej forbinder kommunens byer med København; kommunen er smukt beliggende i den frodige sydsjællandske natur med masser af rekreative værdier; og sidst men ikke mindst er kommunen rig på kulturarv med de mange historiske bygninger i bl.a. købstæderne Stege, Præstø og Vordingborg, samt de markante spor fra dengang Vordingborg var et vigtigt magtcentrum i middelalderen.

Hvordan kan man bruge kulturarven fremadrettet, når man skal videreudvikle kommunen? Det var det grundlæggende spørgsmål, som kommunen ønskede at undersøge i projektet. Hvilke kvalitetskriterier skal kendetegne henholdsvis en landsby og en købstad, for at det giver mening at igangsætte udviklingstiltag baseret på kulturarven?

Borgmesteren har ordet

“ Vi så kulturarvskommuneprojektet som en mulighed for at skabe identitet i den nye storkommune. Derfor søgte vi om at blive kulturarvskommune. Det er meget værd at blive udnævnt til kulturarvskommune. Kulturarven er blevet sat på dagsordenen, og dette fokus skal vi udnytte til markedsføring og branding af kommunen.

Kulturarvskommuneprojektet understøtter kommunens overordnede strategi om øget bosætning og øget turisme. Vi har gode forudsætninger for at få folk til at flytte til kommunen; ikke mindst Lundby har potentiale med direkte togforbindelse til København på lige godt en time. Og med projektet har borgerne i Lundby nu fået en fælles fortælling, der øger selvbevidstheden, det lokale tilhørsforhold og sammenholdet i byen.

Med etableringen af Danmarks Borgcenter i Vordingborg, der skal udvikle sig til et middelalder-videncenter, arbejder vi sideløbende med at øge turismen.

Med disse to dimensioner – bosætning og turisme – bliver vores kulturarv omdrejningspunktet for kommunens udvikling. Med projektet har vi fået metoder til at afdække værdierne og få interessenterne med. Vi fortsætter i nærmeste fremtid med at screene flere lokalområder med tidslinjemetoden, så kulturarven bliver en integreret del af lokalplanlægningen.

HENRIK HOLMER,
Borgmester i Vordingborg Kommune

*Henrik Holmer,
Borgmester i
Vordingborg Kommune*

Projektet i hovedtræk

Fra 17 lokalområder til to kulturarvsprojekter

Indledningsvist screenede arbejdsgruppen sammen med de tilknyttede konsulenter SLA A/S kommunens i alt 17 lokalområder. Som en del af kommuneplanen er der i alle disse lokalområder udpeget kulturmiljøer med beskrivelser af kulturarvspotentialet. Efter grundig research blev Lundby og Vordingborg valgt som konkrete udviklingsområder, hvor man ville undersøge, hvilke kvalitetskriterier der bør være til stede, hvis man ønsker at iværksætte udviklingsinitiativer. Lundby og Vordingborg repræsenterer henholdsvis en landsby/stationsby med potentiale for bosætning og en købstad med potentiale som turistmagnet.

I Lundby har man – med inddragelse af de lokale beboere – lavet et skitseprojekt, der beskriver en mulig byudvikling, som er i overensstemmelse med kulturarvspotentialet i byen.

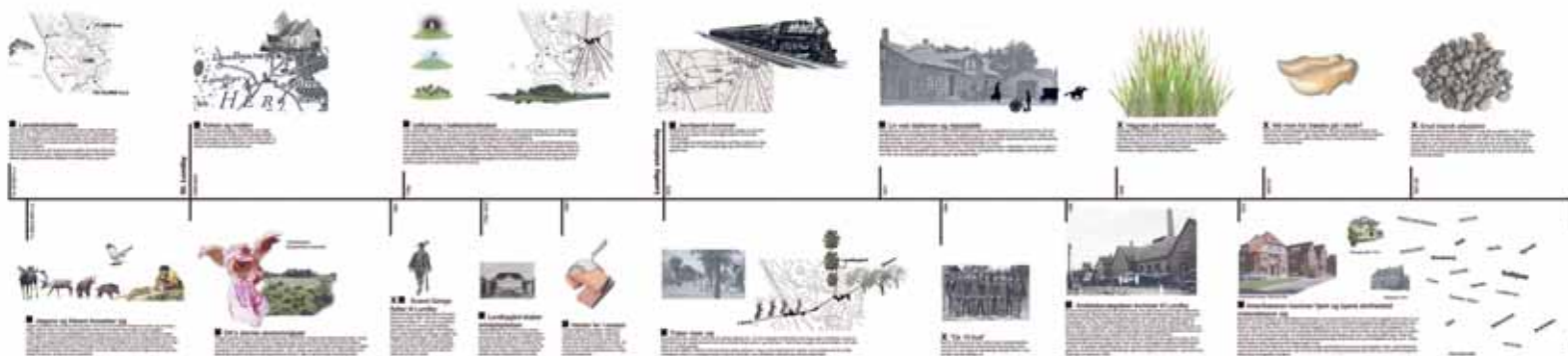
I Vordingborg har man foretaget analyser med afsæt i et 1. præmieprojekt fra en konkurrence om en helhedsplan for Vordingborg for at vurdere nødvendige kvalitetskriterier.

Arbejdsgruppen har igennem hele forløbet samlet resultaterne af deres arbejde i vidensblade, som har sikret, at arbejdsgruppen og styregruppen hele tiden har haft fælles forudsætninger for det videre arbejde.

Tidslinje som metode

Projektet definerede kulturarven bredt:

- Kulturarv kan være stærkt medvirkende til at skabe identitet
- Kulturarven er menneskets påvirkning af natur og landskab
- Kulturarv kan tage form som fx bygninger, infrastruktur og landskaber.

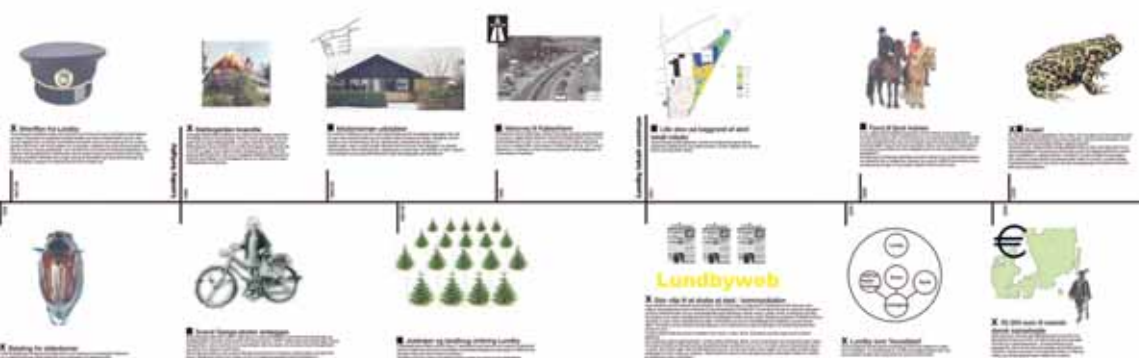
Med udgangspunkt i denne definition blev borgerne i Lundby inviteret til workshop for at være med til at kortlægge og prioritere kulturarven i lokalområdet. Tidslinjen, der var grundlag for diskussionen, bestod af mange forskellige kulturarvsspor, store og små, fysiske og immaterielle, oldtid og nyere tid. Gennem diskussionerne på workshoppen blev borgerne og arbejdsgruppen enige om at prioritere Svend Gønge, der har boet i området, som en samlende, identitetsskabende fortælling. Planen er at byen skal udvikle sig omkring hovedgaden og med stationen som omdrejningspunkt. En stor del af Lundbys identitet er dens status som stationsby. På længere sigt ønsker man at etablere et Gønge-center, som et oplevelses- og aktivitetscenter, der ligeledes skal placeres tæt på stationen.

“I 2020 danser man tango i Lundby”

Efter workshoppen udkom lokalavisen “4750” med et tillæg om Lundby i 2020. Den lokale journalist så ti år frem i tiden og beskrev åbningen af Svend Gønge Centret, den nye hovedgade, turisttilstrømning m.v. Hermed blev kulturarven og udviklingen nærværende og konkret for borgerne. Selv annoncerne i tillægget var fremtidsorienteret med blandt andet tango-undervisning i Lundby Tangoklub.

Konference om kulturarv

I forbindelse med den formelle afslutning af projektet afholdt kommunen en konference om kulturarv for kommunalbestyrelsen, lokale foreninger, turistorganisationer, erhvervsråd og andre interessenter. Konferencen satte fokus på værdien af kulturarven i kommunen og dens rolle i de fremtidige udviklingsplaner.

Konkrete resultater af projektet

Tre kvalitetskriterier er identificeret

Hvordan kan man inddrage kulturarven i den lokale udvikling, og hvilke kvaliteter skal være til stede eller understøttes for at sikre denne udvikling? I løbet af projektet blev tre kvalitetskriterier identificeret:

- Der skal være et kulturarvspotentiale. I Lundby er kulturarven immateriel i form af fortællingen om Svend Gønge. I Vordingborg er det især sporene efter Valdemar Atterdag, det vil sige borgruinen og borgbanken, som giver byen sin identitet.
- Der skal være – eller udarbejdes – en helhedsplan, som binder kulturarvsaktiviteterne sammen i en meningsfuld sammenhæng.
- Der skal være nogle menneskelige og/eller økonomiske ressourcer til stede lokalt, for projekterne koster både penge og knofedt.

Tidslinjen som værktøj i planlægningen

Tidslinjen viste sig gennem projektet at have stor værdi til at kortlægge og prioritere hovedtemaer i den fælles fortælling. Tidslinjen i hovedtræk blev forberedt af konsulenterne, mens borgerne på en workshop bidrog med flere elementer og var med til at prioritere hovedtemaerne i det videre arbejde.

Tidslinjen vil fremover blive brugt systematisk andre steder i forbindelse lokalplanlægningen for at sikre, at kulturarvsspor bliver integreret i planlægningen.

Involvering af borgerne gør kulturarven levende og nærværende

Involveringen af borgerne blev meget positivt modtaget. I evalueringen har borgerne blandt andet udtrykt, at “den brede forståelse af kulturarven, som kom frem via de mange personlige oplevelser og familiehistorier har gjort arbejdet med kulturarven mere vedkommende”.

Arbejdsgruppen har ordet

“ I projektets styregruppe har vi fulgt projektet løbende og mødtes en gang i kvartalet. I starten havde vi ikke politikere i styregruppen. Det var en fejl, så midt i projektet indtrådte fire byrådsmedlemmer i styregruppen. Styregruppen har indstillet til byrådet, at vi arbejder videre med kulturarvs-screeningen ved hjælp af tidslinje-metoden i lokalområderne.

TORBEN NØHR,

Direktør for Teknik & Miljø, Vordingborg Kommune

“ Tidslinje-metoden har vist sig at være et meget nyttigt værktøj i vores screening af kulturarv. Vi vil videreudvikle metoden og bruge den fremover som en del af planlægningen.

PROJEKTLEDER JOHAN LANDGREN,

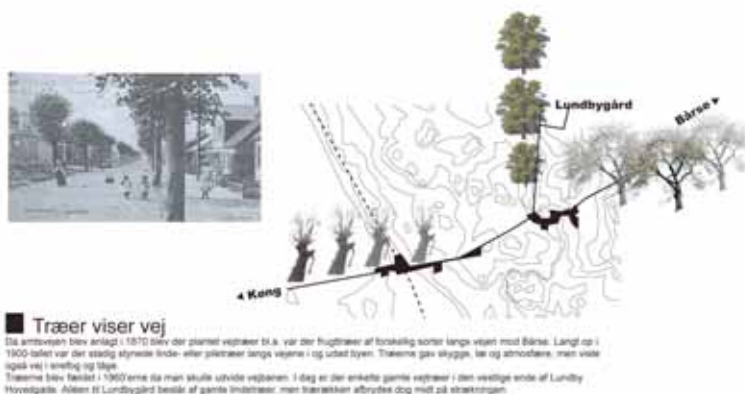
Konsulent i Vordingborg Kommunes udviklingsstab

“ Vi har haft et tæt samarbejde mellem kommune og museum i arbejdsgruppen. Der har været et godt samspil mellem de forskellige kompetencer og ansvarsområder, som vi repræsenterer hver især.

BERIT CHRISTENSEN,

Museumsinspektør på Museerne i Vordingborg

Kulturarven som løftestang i Vordingborg Kommune

Arbejdet med kulturarven i Vordingborg Kommune fortsætter. Kulturarven er sat på dagsordenen, og kommunen har besluttet, at kulturarven fremover er et omdrejningspunkt for markedsføring og branding af kommunen. I fremtiden vil det blandt andet indebære:

- Kommunen og Museerne Vordingborg arbejder videre med beskrivelsen af kommunens kulturarv. Tidslinje-metoden bruges som analyseværktøj i de øvrige lokalområder, hvor der afholdes workshops med lokale interessenter. Analysen foretages i første omgang i tre lokalområder som pilotprojekt.
- Tidslinjemetoden skal fremover danne baggrund for screening af udviklings- og bevaringsprojekter i kommunen. Kommunen vil i samarbejde med museerne gennemføre en screening for kulturarvselementer inden udarbejdelsen af lokalplaner, og inden der gives tilladelse til større ombygnings- og renoveringsprojekter.
- Udviklingen af Danmarks Borgcenter i centrum af Vordingborg fortsætter. Målet er at blive Danmarks førende videncenter for middelalderhistorie og skal tiltrække både turister, forskningsmiljøer og være med til at skabe arbejdspladser i området.

“Det er interessant, at kommunen er gået så helhjertet ind i at bruge kulturarven til byudvikling både i de større byer med meget synligt kulturarvspotentiale og i de mindre byer, hvor kulturarven skal søges frem. Jeg hæfter mig ved planerne om at gøre borgen i Vordingborg til omdrejningspunkt for byudviklingen. Det sjove er jo, at når man som politiker og borger går op og ned af kulturarven til hverdag har man en tendens til at glemme den og mulighederne i den. I Vordingborg er de nu godt på vej til at gentænke værdierne i kulturarven og bruge dem som et aktiv i kommunens udvikling.”

Anne Mette Rahbæk, vicedirektør i Kulturarvsstyrelsen

Erfaringer fra kulturarvsprojektet i Vordingborg

- **Politikerne skal have ejerskab til projektet.** Kulturarvskommune-projektet var borgmesterens idé. Alligevel startede Vordingborg-projektet uden politikere i styregruppen, og det var en klar mangel. I løbet af projektperioden indtrådte fire byrådsmedlemmer i styregruppen og har herefter fulgt projektet tæt.
- **Et projekt som dette skal være solidt forankret i kommunen, så det ikke bliver konsulenternes projekt.** Konsulenterne er dygtige og inspirerende, men også flygtige og dyre – derfor er det vigtigt, at projektet er forankret i lokale institutioner.
- **Brug mange ressourcer i de indledende projektfaser.** Det er vigtigt at skabe en klar vision og et gennearbejdet grundlag for projektet med involvering af alle relevante interessenter. Diskussionerne tager tid i starten, men det er en god investering.
- **Samspil mellem faglighed og “folkelighed” skaber succes.** Det illustrerer projektet i Vordingborg, hvor kommune, museer og konsulenter har tilført faglighed, og inddragelse af borgerne har været med til at skabe den fælles fortælling og sikre forankring i lokalbefolkningen.
- **Langsigtet kontinuitet er vigtig i projektorganiseringen.** Arbejdsgruppen i Vordingborg oplevede en del udskiftning undervejs, og det er altid svært at overtage et projekt fra andre.
- **Kommunikér projektet og afstem forventningerne.** Når borgerne hører, at kommunen er blevet kulturarvskommune tænker de typisk, at det handler om at bevare og markedsføre de synlige attraktioner som i Vordingborgs tilfælde Borgen. At formidle et projekt som dette kræver vedholdende og klar kommunikation til alle interessenter for at skabe bevidsthed og viden og for at afstemme forventninger.

Dejlig er fjorden Mariagerfjord

FORMÅLET MED PROJEKTET I MARIAGERFJORD KOMMUNE

Naboskabet mellem Hobro, Hadsund og Mariager har gennem tiden betydet, at der har været stor konkurrence byerne imellem. Den slags er svært at ændre, men det er nødvendigt nu, hvor de tre byer er blevet til én kommune.

Formålet med kulturarvskommuneprojektet er at skabe grundlaget for at bruge byernes forskellighed til at skabe en stærkere profil i fællesskab. I stedet for at konkurrere om erhvervsliv og bosætning er det kommunens ønske at stille skarpt på, hvad der er de enkelte byers styrker i både et historisk og et fremadrettet perspektiv og herefter udnytte denne viden i den strategiske udvikling af kommunen.

Før bandt fjorden byerne sammen, fordi det var nemmere at transportere sig selv og gods over vand end på land. I dag er vandet en barriere, der gør samfærdsel vanskelig. Adgangen til fjorden er blevet vanskeligere, og den fælles fortælling er blevet så meget desto vigtigere for at skabe et naturligt og stærkt fællesskab i den nye kommune.

Det første skridt til at skabe den fælles fortælling er taget med udarbejdelsen af et fjordatlas, "Dejlig er fjorden", der fortæller hele områdets udviklingshistorie. Dette atlas skal nu danne grundlag for beslutning om en fælles strategi for den fremtidige udvikling med den fælles fortid som omdrejningspunktet.

“ Med denne bog ønsker vi at gøre fjorden til en sammenhængsfaktor igen. Fjordområdet historie udspringer af vandet i midten, så fortællingen om byernes og landskabets udvikling er en fortælling, der har rødder i fjorden. Det kan vi bruge, når vi planlægger vores byer og landskab, og når vi skal tiltrække nye borgere, virksomheder og turister.

Fra forordet til "Dejlig er fjorden"

Borgmesteren har ordet

Mariagerfjord Kommune er sammensat af seks tidligere kommuner og tre tidligere amter. Det betyder, at vi har mange forskellige kulturer, der nu skal leve og udvikle sig sammen. Byernes historier har altid været tæt forbundne, og byerne har altid konkurreret indbyrdes. Den slags ændrer man ikke fra den ene dag til den anden, det tager tid.

Derfor er vi taknemmelige for, at vi fik mulighed for at blive kulturarvskommune. De sidste to års arbejde med kulturarven har været med til at styrke sammenhængskraften med udgangspunkt i den fælles fortælling om fjorden.

Vores målsætning er, at Mariagerfjord Kommune skal være et godt sted at bo, leve og arbejde. I stedet for at konkurrere om erhvervsliv og bosætning er det vores ønske at stille skarpt på, hvad der er de enkelte byers styrker i både et historisk og et fremadrettet perspektiv

Med vores nye fjordatlas har vi nu en fælles viden samlet i en flot publikation, som borgerne kender, og som vi vil anvende i den fremtidige, strategiske udvikling af kommunen.

Jeg er sikker på, at kulturarven også fremover vil være en vigtig fællesnævner for samarbejdet omkring udvikling af kommunen. Vi er kulturarvskommune, og det vil vi blive ved med at være.

“ Nu har vi fået vores fjordatlas. Det er som at arve sin bedstemors klædeskab. Nu skal vi åbne det og se, hvad det rummer.

*H. C. Maarup
Borgmester*

*Hans Christian Maarup,
Borgmester i Mariagerfjord
Kommune*

Projektet i hovedtræk

To-delt projektplan

Fra ansøgning til gennemførelse har projektet i Mariagerfjord Kommune bygget på en to-delt projektplan:

1. Udarbejdelsen af et fjordatlas, det vil sige en registrering og en analyse af områdets kulturmiljøer og deres indbyrdes relationer.
2. Udarbejdelsen af en fjordstrategi, det vil sige en samlet vurdering og plan for udviklingen af oplevelsesrummet Mariager Fjord.

“Dejlig er Fjorden”

Udarbejdelse af fjordatlasset “Dejlig er fjorden” udgør fundamentet i projektet i Mariagerfjord Kommune. Projektgruppen og konsulenterne har indsamlet viden og fortællinger om udviklingen langs fjorden fra oldtiden til i dag. Atlasset formidler således både viden om udvikling i natur, bosætning, kultur, religion, erhverv, fritid, osv. Endvidere fortæller atlasset byernes historie og sætter fokus på særlige kulturarvsspor som fx herregårde, kirker og vandmøller.

Atlasset, der er udformet som en lækker bog, er indtil videre trykt i 6.000 eksemplarer, der er revet væk af borgerne i kommunen.

Fjordatlas som planlægningsværktøj

Ud over at være en flot og letlæselig publikation er fjordatlasset også tilrettelagt, så det er nemt at bruge i kommuneplanlægningen, blandt andet med definitionen af byroller. Fjordatlasset kan hentes på www.mariagerfjord.dk. Søg på “Dejlig er fjorden”

Organisering af projektet

Projektgruppen har været ledet af kommunens udviklingsafdeling med involvering af andre forvaltninger efter behov. Styregruppen har bestået af borgmesteren, medlemmer af teknisk udvalg og udvalget for kultur og fritid samt embedsmænd. Exners Tegnestue og Schønherre Landskab har været tilknyttet som konsulenter.

“ Vi fik trykt atlasset i 6.000 eksemplarer, og vi har kun en lille håndfuld tilbage, som borgmesteren vogter over. Der har været stor efterspørgsel, og vi møder mange borgere, der er glade og stolte over den flotte publikation. Vi håber at kunne finansiere et genoptryk snart.

*Marie Garsdal Brøsted,
projektleder*

*Udsnit af kort: Fjorden deler området
fra “Dejlig er fjorden”*

april
aler, der
m have
omhed,
gælder
fortin-

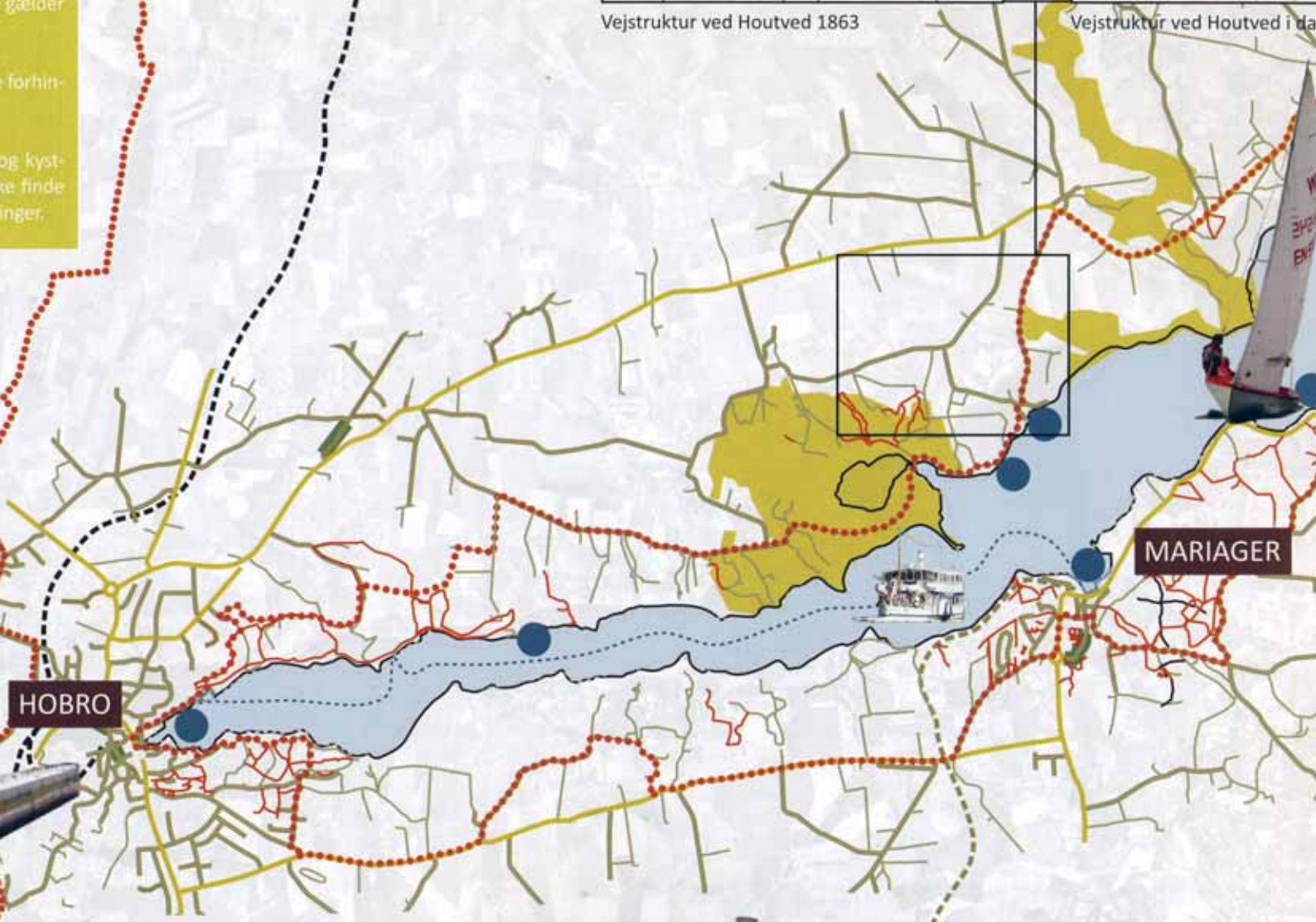
og kyst-
ke finde
inger.

Vejstruktur ved Houtved 1863

Vejstruktur ved Houtved i dag

HOBRO

MARIAGER

ED NU

Kilde: MHVJ

Konkrete resultater af projektet

Hadsund 1886

Hadsund 1900

Kulturarven knytter borgerne sammen

På Rådhuset fungerer medarbejderne som ét hold. Men blandt borgerne i den sammenlagte kommune er sammenhængskraften endnu ikke så udviklet. Kulturarvssporene og fortællingerne i Fjordatlasset er med til at styrke sammenhængskraften gennem en ny bevidsthed om fjordens betydning før, nu og i fremtiden.

Fjordatlas skaber et fælles sprog

Det kan være diffust at tale om kulturarv. Folk har vidt forskellig opfattelse af, hvad begrebet dækker, og hvad kulturarven kan bruges til. I Mariagerfjord har Fjordatlasset skabt en fælles referenceramme og et fælles sprog for både borgere, politikere og forvaltning. Arbejdet har flyttet forståelsen af, hvad kulturarv er, fra et enkeltstående bygværk til noget større, som måske ikke engang har en konkret fysisk manifestation, men udelukkende er en fælles fortælling. I dette tilfælde fortællingen om fjorden.

Politikere og embedsmænd får “kulturarvsbriller” på

Kulturarven er gennem projektet blevet kortlagt og formidlet bredt i kommunen. Næste skridt er at bruge fjordatlasset som løftestang for den strategiske planlægning og udvikling i kommunen. Gennem projektet og publikationen har politikere og embedsmænd fået en form for “kulturarvsbrille”, som de begynder at se projekter og processer igennem. På denne måde bliver kulturarven tænkt ind i de projekter og initiativer, der fødes i forvaltningerne, i byplanlægningen, i kommuneplanen og på turismeområdet.

“Det er en fantastisk flot publikation, der er udarbejdet. Jeg er slet ikke i tvivl om, at fjordatlasset er et godt grundlag for det videre arbejde. Det er et synligt produkt, som både politikere og borgere er stolte af. Gennem processen er værdierne blevet kortlagt, og der er skabt et solidt grundlag både fysisk og bevidsthedsmæssigt, som er forankret bredt og som kommunen kan bygge videre på. Jeg glæder mig til at se de næste skridt i udmøntningen af fjordstrategien.”

Anne Mette Rahbæk, vicedirektør i Kulturarvsstyrelsen

Arbejdsgruppen har ordet

I Mariagerfjord Kommune er kulturarvsprojektet blevet varetaget af en mindre arbejdsgruppe forankret i udviklingsafdelingen på rådhuset i Hobro og med inddragelse af andre forvaltninger undervejs. Vi har talt med projektleder Marie Garsdal Brøsted om de resultater, der er skabt og de erfaringer, projektgruppen har gjort sig undervejs.

Hvilket resultat er I mest stolt af?

Vi er meget stolte af, at det lykkedes os at få samlet så meget viden om natur- og kulturarv i fjordatlasset, og at borgere og politikere har taget bogen og dens indhold til sig. Vi er tit blevet spurgt, om det virkelig var nødvendigt at kortlægge, analysere og formidle denne viden. Jeg mener, det har været helt essentielt for vores succes, at vi valgte denne fremgangsmåde. Før projektet var der lige så mange opfattelser af kulturarv, som der var borgere. Med fjordatlasset har vi skabt udgangspunktet for en fælles bevidsthed. Uden dette grundlag ville det være umuligt at skabe en bæredygtig fjordstrategi, som vi er i gang med nu som det næste skridt i projektet.

Hvordan har arbejdsprocessen været?

Den helt store styrke er, at vi har haft en lille arbejdsom projektgruppe, der er sammensat af centrale skikkelser på tværs af forvaltningerne. Vi er blevet inspireret af de andre kulturarvskommuner, når vi har set, hvor stor glæde de har haft af et tæt samarbejde mellem kommune og museer. Hos os skal arbejdet med museet intensiveres i anden runde, hvor vi skal arbejde med den fremadrettede strategi.

Hvad har haft størst betydning for projektets succes?

At vi har haft at gøre med et klart defineret projekt. Var vi ikke blevet udnævnt til kulturarvskommune og havde defineret projektet klart, er jeg bange for, at der ikke var sket så meget. Det har forpligtet alle parter, fra politikere til arbejdsgruppe. Det har været den helt store styrke.

*Marie Garsdal Brøsted,
projektleder i
Mariagerfjord Kommune.*

Kulturarven som løftestang i Mariagerfjord Kommune

·IDÉKATALOG TIL OPLEVELSESØKONOMI

Næste skridt i projektet i Mariagerfjord er at udarbejde en fjordstrategi og få denne til at spille sammen med kommuneplanen. I den forbindelse er det planen at udvikle et idékatalog til oplevelsesøkonomi, der først og fremmest skal tiltrække turister, men også være med til at opfylde kommunens målsætning om at være et godt sted at bo, leve og arbejde for nuværende og kommende borgere. Projektet skal udfolde potentialet i oplevelsesrummet Mariagerfjord, altså ikke bare potentialet i enkeltstående attraktioner, men i området som helhed.

Som en del af projektet skal det gøres lettere at komme ned til fjorden, og når man er der, skal den kulturhistoriske dimension formidles. På denne måde gøres fjorden til et aktiv og til et oplevelsesrum med uanede muligheder for såvel borgere som turister.

FREMTIDIGE UDVIKLINGSPROJEKTER

En række konkrete ideer og projekter er i støbeskeen:

- Revitalisering af Hobro havn for at bruge kulturhistorien til at skabe et levende og aktivt maritimt miljø med en masse fortællinger. På havnen ligger Danmarks ældste, fungerende træskibsværft, og visionen er at opbygge et Maritimt Center omkring det gamle værft. Et Maritimt Center vil være et stort aktiv for kommunen, det vil skabe liv på havnen i Hobro og vil være med til at bevare et stykke maritimt kulturhistorie og et truet håndværk. Projektet vil desuden bidrage til en levende kystkulturformidling i Danmark og vil engagere lokale maritime ildsjæle. Projektet vil blive Kulturarvs-kommuneprojektets fyrtårn.
- Synliggørelse af “den hemmelige” fjord. Kun få kender i dag de hemmelige veje ned til de små kulturmiljøer langs fjorden. Planen er at give flere adgang med respekt for en bæredygtig udvikling, der beskytter de kulturhistoriske perler.

Erfaringer fra kulturarvsprojektet i Mariagerfjord

- **Politisk forankring er altafgørende.** Det er politikerne, som i sidste ende skal bevilge ressourcerne til projektet. I Mariagerfjord blev den politiske forankring bredere i løbet af projektperioden, og betydningen af denne forankring er blevet klart for projektets levedygtighed.
- **Skab et flot og synligt produkt.** Det skaber forståelse, stolthed, velvilje og forankring, når alle interessenter kan samles og se sig selv i en fælles fortælling. I Mariagerfjord Kommune er fjordatlas set blevet et stærkt, fælles udgangspunkt for kulturarvsarbejdet.
- **Planlæg kommunikation og dialog med relevante interessenter.** Når kommunen bliver udnævnt til kulturarvskommune, skaber det forventninger i offentligheden til udvikling, nedrivning, bevaring, osv. Derfor er grundig tilrettelæggelse af budskaber og kommunikationsaktiviteter en vigtig del af projektplanlægningen.
- **Få alle med.** Mariagerfjord Kommune er en stor kommune. Flere af de større byer ligger ved fjorden, men enkelte som fx Arden ligger ikke ved fjorden. Hvad skal de med et fjordatlas og en fjordstrategi? Jo bedre man fra starten får kommunikeret sammenhænge og begrænsninger og inddrager alle interessenter i at se muligheder, jo større er chancen for at få alle med.
- **Styr konsulenterne.** Det er vigtigt, at projektet er forankret internt, og at konsulenterne kommer på banen for at løse klart definerede opgaver. Frem for eksterne konsulenter kan det have stor værdi at trække på interne ressourcpersoner, der brænder for kulturarven.

Øhavet samarbejder

FORMÅLET MED PROJEKTET I DET SYDFYNSKE ØHAV

De fire kommuner Langeland, Ærø, Faaborg Midtfyn og Svendborg har mange fælles interesser, som blandt andet udspringer af et tæt samspil med havet gennem århundreder. I forbindelse med kommunesammenlægningen blev Sydfynsk Udviklings Samarbejde (SUS) etableret for at understøtte et formaliseret samarbejde på tværs, og dette samarbejde har fungeret som styregruppe gennem projektet.

Den fælles interesse i havnene er både bagud- og fremadrettet. Kommunerne anser havnene som en af de væsentligste bærere af kulturarven og ser samtidig kulturarven som grundlaget for at tænke strategier for fremtidens udvikling af området. På tværs af kommunerne er der også enighed om, at oplevelsesøkonomien vil spille en stadig større rolle for udviklingen omkring det Sydfynske Øhav.

Formålet med det tværkommunale kulturarvsprojekt omkring det Sydfynske Øhav er at give de fire kommuner mulighed for at udveksle idéer og metoder til at arbejde fremadrettet med kulturarven på tværs af kommunegrænser. Hver havn har sin historie, men i sammenhæng kan det blive til en fælles historie, hvor havnene ikke kun supplerer hinanden, men fortæller en sammenhængende og meningsfuld historie til borgere og besøgende.

Konkret er det projektets formål at afdække og tydeliggøre de fem havnes faste kulturarv og deres fortællinger for at fastholde og udvikle det sydfynske områdes maritime identitet som et middel til sydfynsk udvikling.

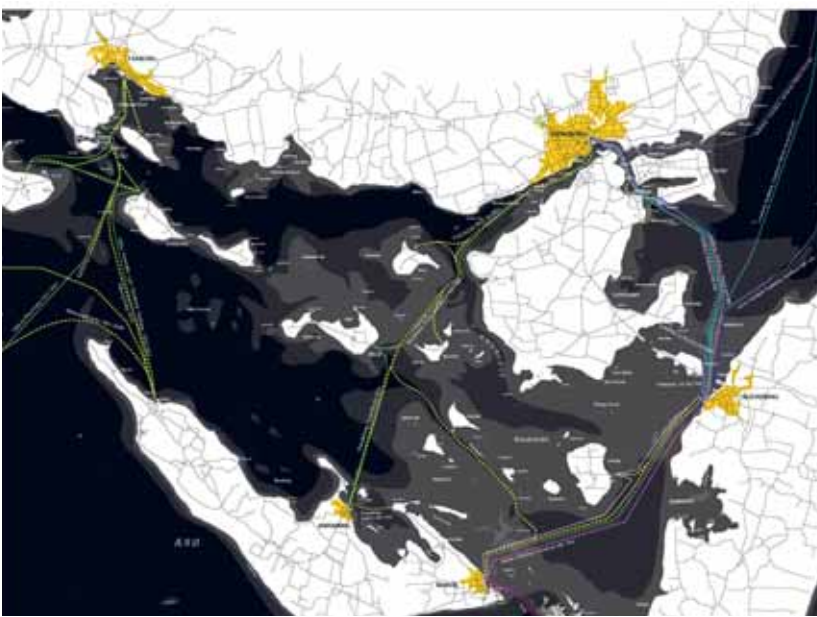

Borgmestrene har ordet

“

Den maritime kulturarv forbinder kommunerne omkring Det sydfynske Øhav. Gennem kulturarvskommuneprojektet har vi tydeliggjort indadtil og udadtil, at den fælles maritime historie knyttet til farvandet, havnene og byerne er rigtig god til at skabe fælles retning og fælles visioner for udvikling inden for turisme og bosætning. Vi har brug for at gå sammen på tværs af kommunegrænser for at gøre opmærksom på kvaliteterne ved vores område. Kulturarven er en autentisk værdi, som værdsættes meget højt og ikke kan kopieres af andre, og den repræsenterer en inspirationskilde og et potentiale, som vi gerne vil udvikle de kommende år.

Oversigtskortet viser gamle og eksisterende (gule streger) færgeruter mellem havnene og ud af øhavet.

*Curt Sørensen,
borgmester i
Svendborg Kommune*

*Hans Jørgensen,
borgmester i
Faaborg-Midtfyn Kommune*

*Karsten Landro,
borgmester i
Ærø Kommune*

*Bjarne Nielsen,
borgmester i
Langeland Kommune*

Projektet i hovedtræk

Organisering af projektet

Det er første gang, at et kulturarvskommuneprojekt går over kommunegrænser og omfatter fire kommuner. Det er lykket at skabe fælles fodslag omkring projektet takket være Sydfyns Udviklings Samarbejde (SUS), der med politiske og administrative repræsentanter fra hver kommune har fungeret som styregruppe for projektet. COWI har medvirket som konsulenter på projektet.

Projektgruppen har været bredt sammensat af repræsentanter fra de fire kommuners forvaltninger og museer. Svendborg Kommune har fungeret som projektleder igennem hele projektperioden.

Det gode samarbejde mellem museer og kommuner båret af forståelse for hinandens kompetencer og arbejdsfelter er en forudsætning for, at kulturarven bliver et aktivt element i planlægningen og formidlet til en bredere kreds.

Oversigtskort
over farvandet
fra 1889.

Kortlægning og tematisering

Kortlægningen i de fem havne Ærøskøbing, Marstal, Rudkøbing, Faaborg og Svendborg resulterede i udpegning af en række temaer som fx værfter, godshavne, toldboder, skibsprovantering og færgefart, som alle havne deler. Fordelen ved at arbejde med temaer har vist sig at være, at historien løfter sig ud over bevaring af enkeltstående bygninger og strukturer og bliver en sammenhængende fortælling på tværs af de fem havne. Den fælles, tematiske fortælling er formidlet i en trykt publikation.

Udviklingsstrategi og -aktiviteter

Ud over kortlægningen har projektgruppen også formuleret en udviklingsstrategi med hovedvægten på konkrete projekter, der tager hul på at udmønte fortællingen om det blå hjerte i aktiviteter med henblik på at skabe liv, arbejdspladser og udvikling i området. Projekterne tager udgangspunkt i oplevelsesøkonomi og i at skabe helhed og sammenhæng mellem alle havne. Tanken er, at projekterne forankres blandt allerede eksisterende aktører som fx turismeorganisationer, interesseorganisationer, lokalforeninger, osv. Projektgruppen vil således fremover udelukkende mødes for at diskutere den overordnede fremdrift i projektet.

“

Projektet var ambitiøst fra start. Vi ville kortlægge ikke bare et sted, men fem havne. Vi ville skabe en fælles fortælling, en fælles identitet og en fælles branding. Vi ville formulere en fælles udviklingsstrategi. Og alt dette i et samarbejde mellem fire kommuner og fem havne. Når vi nu ser tilbage, er det tilfredsstillende at konstatere, at vi faktisk er kommet i mål med det hele. Vi har skabt grundlaget, og vi har formuleret en række ideer til projekter, der kan føre strategien ud i livet. Projektgruppen vil fortsat arbejde hårdt på, at vi får realiseret ideerne, selvom projektet nu formelt er slut.

KLAUS JOHANNESSEN,
*Svendborg Kommune og projektleder på
Kulturarvskommuneprojektet*

Konkrete resultater af projektet

Danmarks Blå Hjerte

Projektet har skabt den fælles fortælling om Sydfyn som Danmarks blå hjerte. Fortællingen er udmøntet i et fælles logo, der samler de fire kommuner og fem havne. Logo og fortælling skal anvendes som udviklings- og markedsføringsplatform for de kommende projekter.

Kulturarven som identitetsskaber

Projektet har vist, at der er et potentiale i at benytte kulturarven som både identitetsskaber og udviklingsinstrument for ikke blot én kommune, men for en hel egn med flere kommuner involveret. Andre kulturarvskommuneprojekter har været båret af idéen om at samle en nyskabt kommune, men på Sydfyn kan den fælles maritime kulturarv være med til at samle hele området om fælles udviklingsinitiativer.

“Den maritime kulturarv i det Sydfynske Øhav”

Som en del af projektet er den fysiske kulturarv i de fem havne blevet kortlagt. Oprindeligt var det tanken at præsentere kortlægningen i tre separate rapporter med udgangspunkt i geografien, men inspireret af blandt andet Fjordatlasset fra Mariagerfjord bliver kortlægningen nu integreret og tematiseret i en fælles publikation. Hermed bliver den tværgående og helhedstænkende tilgang til kulturarven og sammenhængen mellem havnene understreget. Kortlægningen, der har titlen “Den maritime kulturarv i det Sydfynske Øhav” bliver trykt og stillet gratis til rådighed for borgerne i de fire kommuner.

Formulering af temaplaner og bidrag til kommuneplanen

Der er som et resultat af projektet udarbejdet en oversigt over den bevaringsværdige kulturarv for hver havn. Processen har vist, at de fire kommuner og fem havne er meget forskellige steder i deres planlægning, og det er derfor svært at udarbejde anbefalinger efter en fælles skabelon. Det er håbet, at kortlægningen og strategien alligevel vil være et nyttigt redskab for kommunernes planlæggere. Hvordan den maritime kulturarv indarbejdes i selve kommuneplanlægningen er for tidligt at sige endnu – det vil først vise sig ved den kommende revision af kommuneplanerne.

Arbejdsgruppen har ordet

“ Folk heromkring er meget stedbundne. Hver by, hver kommune har af historiske årsager en tendens til at tænke hver for sig. I kulturarvsprojektet har vi været åbne for at tænke, at måske kan vi mere, hvis vi tænker sammen. Man taler om det Græske Øhav eller det Caribiske Øhav, og straks kommer en følelse, et billede, en stemning frem. Hvorfor ikke tænke det Sydfynske Øhav på samme måde?

ESBEN HEDEGAARD, museumschef, Svendborg Museum

“ Måske kan man sige, at vi med dette projekt kommer fremtiden i møde. Kulturarvsprojektet har været en fælles platform, som kan være første skridt i et tættere samarbejde mellem kommunerne på flere områder. Vi har lært hinanden at kende på tværs af forvaltninger og museer, vi har skabt noget sammen, og fremover bliver det meget lettere at arbejde sammen om stort og småt.

HELLE BAKER, arkitekt, specialkonsulent i Langeland Kommune

“ Kulturarvsprojektet har været lidt tungt at løbe i gang – med fire kommuner og fem museer. Hvis idéen om større fælles kulturarvsprojekter skal realiseres, er det nødvendigt at have fokus på projektorganisationen. Hos os har det været heldigt, at vi har et formaliseret samarbejde i Sydfyns Udviklings Samarbejde. Det er også en stor udfordring at sikre, at de nødvendige arbejdsmæssige og økonomiske ressourcer er til stede. Men vi tror på, at vi nu har skabt grundlaget for det næste skridt med flere konkrete projekter, hvor flere aktører kan se meningen med at være med, og hvor hovedvægten vil ligge på formidling.

PETER THOR ANDERSEN, leder af Øhavsmuseet

”Jeg er meget imponeret over samarbejdet mellem de fire kommuner og de mange aktører i det Sydfynske Øhav. Gennem de mange kulturarvskommuneprojekter har vi set, hvor svært det er at engagere både politikere, forvaltninger og museer i et projektsamarbejde inden for en enkelt kommune. Og her ser vi altså, hvordan det kan lykkes over kommunegrænser. Projektet i det Sydfynske Øhav vil tjene som forbillede, når andre kommuner i fremtiden vil se ud over kommunegrænserne og gå sammen om at skabe større, sammenhængende kulturarvsoplevelser. Med projektet i det Sydfynske Øhav ser vi tydeligt, hvordan den rigtige idé binder projektdeltagerne sammen og på trods af tunge processer skaber et stort udbytte i form af en fælles udviklingsstrategi, der forhåbentlig kan realiseres hen ad vejen.“

Anne Mette Rahbæk, vicedirektør i Kulturarvsstyrelsen

Fra arbejdsgruppen ses Klaus Johannessen, Esben Hedegaard, Helle Baker og Peter Thor Andersen.

Kulturarven som løftestang i det Sydfynske Øhav

Den Blå Nationalpark

Parallelt med kulturarvskommuneprojektet kører projektet om at få det Sydfynske Øhav som Danmarks første maritime nationalpark "Den Blå Nationalpark". Kulturarvsprojektet føder vigtig viden til dette projekt i form af kortlægning af kystkulturen, kulturhavnene og vægt på formidling i form af fx guidede ture, havnenetværk, formidlingscentre med arbejdende værksteder m.m. Den lokale beslutning om ansøgning om at blive Blå Nationalpark forventes i løbet af 2011. Uanset denne beslutning vil projektet "Kulturhavne, Danmarks blå hjerte", stå stærkt som fælles platform for den fremtidige udvikling.

Destination Sydfyn

Sydfyn som samlet destination for turister findes ikke i dag. De lokale turistorganisationer arbejder hver for sig om at markedsføre de enkelte kommuners attraktioner. Projektet giver bolden op til at samle aktørerne under Danmarks blå hjerte for at skabe et større, sammenhængende oplevelsesrum og en samlet, klar profil, der kan tiltrække flere turister og bidrage til udvikling ved at skabe nye arbejdspladser.

Det blå hjerte – idekatalog

Projektgruppen har udarbejdet en række konkrete ideer, der nu venter på at blive ført ud i livet i samarbejde med andre aktører. Kriteriet for de skitserede projekter har været, at de baserer sig på hele det Sydfynske Øhav og alle havnene.

Blandt de konkrete projekter i idékataloget er:

- "Fra landkrabbe til sejler" – fælles tilbud om sejleruddannelse.
- "Det blå hjertes stoppesteder" – udvalgte steder, hvor den maritime historie formidles.
- "Puslepladser" – åbne pladser og beddings for ejere af skibe, hvor de gamle maritime håndværk holdes i live – en slags arbejdende værksted
- "Den blå kulturarvslods" – guidede ture i øhavet og havnene med lokale kræfter.

Erfaringer fra kulturarvsprojektet i det Sydfynske Øhav og fra samarbejdet mellem flere kommuner

- **Fortællingen skal være ægte.** Den skal tage udgangspunkt i det, som området qua sin historie faktisk har at byde på. Når havnene og byerne emmer af historier, er der ingen grund til at opfinde en ny historie.
- **Tværkommunalt samarbejde lykkes,** når den samlede idé er rigtig, når viljen er til stede, og når organiseringen er på plads. I dette tilfælde i form af Sydfynsk Udviklings Samarbejde (SUS), der har fungeret som styregruppe for projektet.
- **Brug tid sammen i starten på at skabe det fælles grundlag.** Kommunerne og de enkelte projektdeltagere skal lære at arbejde sammen, fordi de kommer fra vidt forskellige virkeligheder. Det gode samarbejde etableres allerbedst i de første faser, hvor det kan betale sig at bruge tid sammen på at definere målsætninger, ansvarsfordeling og projektplan.
- **Gensidig interesse fører til berigende samarbejde.** Når projektdeltagerne mødes med åbent sind og nysgerrighed over for hinanden, er grunden lagt til et solidt samarbejde og et fælles sprog. Mødet mellem kompetencer kommuner og museer i mellem har været med til at skabe en stærk fortælling, der er bredt forankret.
- **Behov for proceskonsulent.** Det kan være svært at komme i gang, når man første gang mødes omkring bordet. En god ekstern proceskonsulent kan være med til at stille de rigtige spørgsmål fra start og få brudt isen, så samarbejdet hurtigt og effektivt bliver sat rigtigt i gang. Måske er en investering i en proceskonsulent i virkeligheden givet bedre ud end i en faglig konsulent.
- **Brug den interne kappestrid konstruktivt.** Fire kommuner, fem havne – det giver sig selv, at alle vil være bedst og fremhæve egne kvaliteter. Med det fælles grundlag på plads, kan lokal stolthed og rivalisering bruges konstruktivt til at opdne hinanden til at skabe resultater.

Bilag

Om kulturarvskommune projektet

“ Formålet med initiativet er, at kommunerne i de kommende år – også dem der endnu ikke har indarbejdet kulturarven i deres planstrategier – får brugt kulturarven aktivt i deres kommuneplaner. Det er ligeledes et mål, at der anvendes nye tilgange til arbejdet med kulturarven, som andre kommuner kan blive inspireret af.

Sådan stod der i den invitation, der i foråret 2008 blev sendt ud til samtlige landets borgmestre som invitation til at deltage i fortsættelsen af Realdanias og Kulturarvsstyrelsens kulturarvskommuneprojekt. Invitationen resulterede i fire nye kulturarvskommuner: Mariagerfjord, Halsnæs og Vordingborg Kommuner samt det Sydfynske Ø-hav bestående af et formaliseret samarbejde mellem Langeland, Ærø, Faaborg-Midtfyn og Svendborg Kommuner.

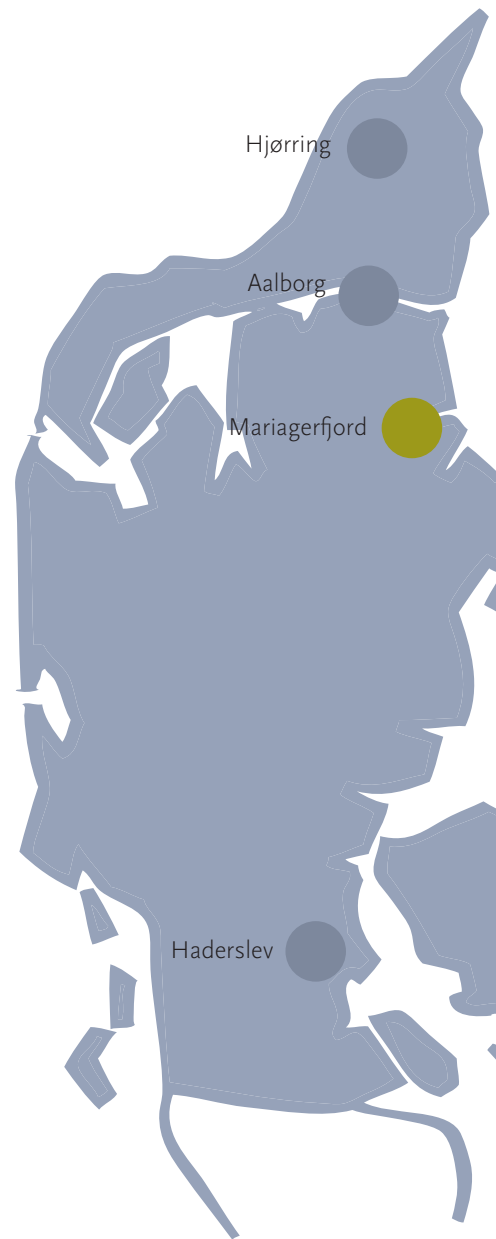
Projektet er en fortsættelse af det første kulturarvskommuneprojekt i 2006-07, hvor fire kommuner blev udpeget som kulturarvskommuner: Aalborg, Hjørring, Haderslev og Hvidovre Kommuner. De afprøvede i 1:1 mulighederne for at gøre kulturarven til et potentiale i kommunens udvikling – og med stor succes! Resultater fra disse fire kulturarvskommuner kan læses i publikationen “Kulturarven – et aktiv. Anbefalinger fra de fire kulturarvskommuner”.

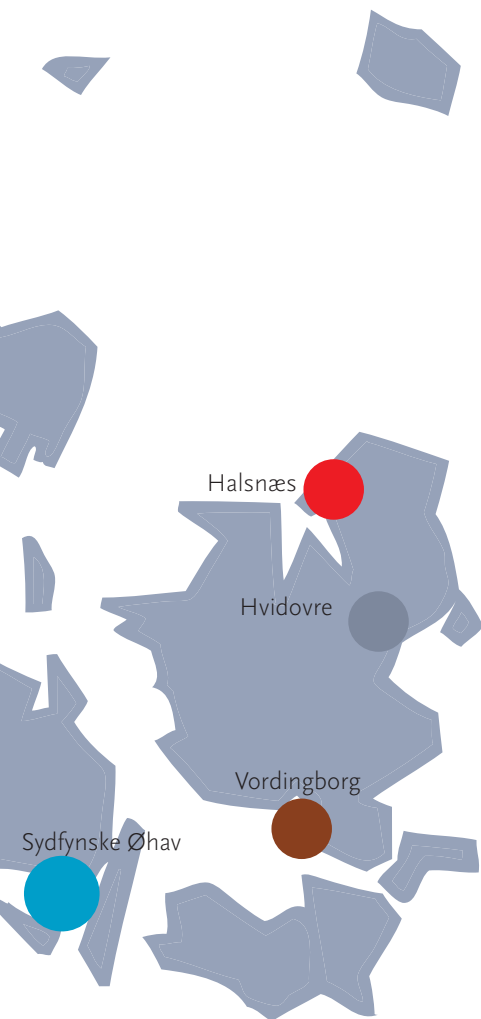
Projektets tilrettelæggelse

I denne anden runde har det været ønsket at sætte fokus på nogle temaer, som er aktuelle i mange kommuner, og som dermed kan tjene som inspiration for andre kommuner.

Rapporten fra det første kulturarvsprojekt.

*Hent den på
www.kulturarv.dk*

De temaer, som Realdania og Kulturarvsstyrelsen især ønskede at fokusere på, var landbebyggelser i områder med byudviklingspres, omdannelse af havnearealer og andre industriområder samt bygningskulturens turismemæssige potentialer. Kulturarvsstyrelsen og Realdania ønskede desuden, at kommunernes arbejde skulle forankres i kommuneplanlægningen.

På trods af, at alle kommuner var travlt optaget af de mange nye opgaver som følge af kommunalreformen tilkendegav en tredjedel af landets kommuner, at de ønskede at deltage i projektet. Ti af disse blev udvalgt til at deltage i en egentlig ansøgningsrunde. Valget mellem de mange gode projektidéer var ikke let. For at sikre de valgte projekters levedygtighed, opstillede Kulturarvsstyrelsen og Realdania nogle kriterier ved den endelige udvælgelse:

- Der skulle være et politisk ejerskab og forankring af projektet.
- Der skulle være en klar ledelsesmæssig opbakning til projektet.
- Arbejdet skulle foregå i en tværgående organisation, dvs. deltagelse på tværs af forvaltninger (udvikling, plan, kultur og fritid) og med deltagelse af det kulturhistoriske museum.

Realdania og Kulturarvsstyrelsen har hver bidraget med to millioner kroner til de fire projekter, og de udvalgte kommuner har ligeledes bidraget til projekterne.

Kommunerne gik i gang med arbejdet i eftersommeren 2008, og projektet løb over to år. Tidsmæssigt var det oprindeligt meningen, at projektet skulle følge kommunernes arbejde med kommuneplan 2009, så det kunne afspejle sig i disse. I praksis har det dog ikke været muligt at få alle resultaterne ind i 2009-kommuneplanerne.

Dansk Byplanlaboratorium har fungeret som proceskonsulenter og deltaget i tilrettelæggelsen af hele forløbet.

Indhold og proces

En række fælles seminarer har været ryggraden i det samlede projekt. Formålet med seminarerne har været at sikre fremdrift i projekterne og at udveksle erfaringer og give gode råd og feedback til hinanden.

I alt fem seminarer har været afholdt, hvor det ene blev afholdt som fire delseminarer, et hos hvert projekt.

Seminarerne har haft fokus på forskellige emner:

Seminar 1:

august 2008 ('kick off' seminar) Indledende – hvad vil vi, og hvad forventer vi?

Seminar 2:

februar 2009 Afklaring af mål, midler og metoder.

Seminar 3:

sommeren 2009
(fire 'hjemme-besøg' seminarer) Afholdt som fire hjemmebesøg i forbindelse med en milepæl i det pågældende projekt, fx offentliggørelse af et delresultat, et byrådsseminar eller lignende. Har været med til yderligere at forankre projektet hos de lokale politikere.

Seminar 4:

november 2009 Håndgribeliggørelse af strategier – omformulering af strategier fra kommuneplan til konkrete fysiske planer. Hvordan gør man?

Seminar 5:

juni 2010 (afsluttende seminar) Afsluttende – hvordan har projektet påvirket kommunen til også fremadrettet at indarbejde kulturarven i udviklingen og planlægningen?

De fire projekter

De fire kulturarvskommuner har arbejdet aktivt med at bruge kulturarven til at udvikle kommunen og skabe en ny identitet – eller forstærke den eksisterende.

- I *Halsnæs Kommune* har der været fokus på Frederiksværk, hvor industrien har sat sit tydelige præg. Byen har i mange år måske først og fremmest været kendt for stålindustrien. Nu vil kommunen give borgerne historien tilbage om deres unikke by og den stolte historie om 250 års industri som et aktiv for fremtidig udvikling.
- I *Mariagerfjord Kommune* ønsker man at fortælle den samlede historie om fjorden. Tidligere var Mariager Fjord omgivet af flere kommuner, som nu er blevet til én. Ved at fortælle historien om fjorden kan man finde en fælles identitet, selvom man tidligere har boet i hver sin indbyrdes konkurrerende kommune.
- I det *Sydfynske Øhav* er de fire kommuner gået sammen for at sætte fokus på den maritime kulturarv i øhavets havne. Havnene har hver sin historie og betydning, men den fælles fortælling har potentiale til at skabe en endnu stærkere profil for området.
- *Vordingborg Kommune* har med sin gamle kongeby en rig kulturarv samt landsbyer, herregårdsmiljøer, kirker og landskaber, der fortæller historien om tilblivelsen af Danmark som nation. Kommunen vil gerne undersøge, hvordan kulturarvens potentiale kan bidrage til at skabe ny type af liv i købstæder og landsbyer.

Kommune – Kend din Kulturarv!

UDGIVER	© Kulturarvsstyrelsen og Realdania 2010
TEKST	Charlotte Støvring og Kulturarvsstyrelsen
REDAKTION	Kulturarvsstyrelsen v / Lisbeth Øhrgaard
FOTOS	Kulturarvsstyrelsen: Side 2, Lisbeth Øhrgaard: Side 3, 4, 8n, 9, 10, 13, 17ø, 21, 23, 24-25, 26, 29, 31, 37, 42, 43, 44-45, 49, 51, 52, 53 Svendborg Kommune: 47, 59 Faaborg-Midtfyn Kommune: Side 47 Ærø Kommune: Side 47 Marstal Søfartsmuseum: Side 46, 50, 53 Langeland Kommune: Side 47 Halsnæs kommune, Side 5, 7, 10ø, 13ø, 14-15, 17, 18, 19, 22, 59ø Mariagerfjord Kommune, Side 6, 11, 34-35, 36, 37ø, 41, 42-43ø, 59 Vordingborg Kommune, Side 8 ø, 11ø, 12, 26ø, 27, 30, 33, 59
GRAFIK	Kirsten Sonne / Tegnestuen Baghus
TRYK	Elbo Grafisk
PAPIR	Omslag 250 gr. Multioffset, indmad 120 gr. Multioffset
OPLAG	4000
ISBN	978-87-91298-73-8

KULTURARVSSTYRELSEN

H.C. ANDERSENS BOULEVARD 2

1553 KØBENHAVN V

TELEFON 33 74 51 00

post@kulturarv.dk

www.kulturarv.dk

REALDANIA

JARMERS PLADS 2

1551 KØBENHAVN V

TELEFON 70 11 66 66

realdania@realdania.dk

www.realdania.dk

Kommune – kend din kulturarv!

Med denne publikation giver en række udpegede kulturarvskommuner, Kulturarvsstyrelsen og Realdania vigtige anbefalinger videre til kommuner om det at arbejde med kulturarven som en vigtig ressource i den kommunale udvikling. De udpegede kulturarvskommuner er Mariagerfjord, Halsnæs og Vordingborg kommuner, samt det Sydfynske Øhav (formaliseret samarbejde mellem Ærø, Langeland, Faaborg-Midtfyn og Svendborg kommuner).

Anbefalingerne kan ses i forlængelse af de erfaringer og resultater, som de første kulturarvskommuner (2006-2007) opnåede, og som kan læses i publikationen *Kulturarven – et aktiv. Anbefalinger fra fire kulturarvskommuner*.

Siden 2008, hvor de i alt syv nye kulturarvskommuner blev udpeget af Kulturarvsstyrelsen og Realdania, har de arbejdet intenst med at finde nye måder og metoder til at arbejde med kulturarven på. Kommunernes arbejde afspejler en mangfoldighed både i kulturarvens potentialer og i den måde, man kan arbejde med kulturarven på som en ressource frem for en forhindring i den kommunale udvikling.